

În ce mod Think Tank-urile Juridice reușesc sau nu să ofere expertiză pentru Guverne în Europa Centrală și de Est

CONSTATĂRI, RECOMANDĂRI, CELE MAI BUNE PRACTICI

Buna guvernare necesită luarea deciziilor într-un mod bine gândit și bazat pe dovezi. Think Tank-urile juridice pot să joace un rol important în domeniul legislativ, în domeniul politicilor publice și în dezbaterile publice. Rapoartele din șase țări din Europa Centrală și de Est confirmă că, în ciuda diferențelor locale, există provocări similare cu privire la interacțiunile dintre Think Tank-uri și Guverne. Acest document prezintă concluzii comune oferite de către Think Tank-uri juridice, cele mai bune practici precum și recomandări oferite de către acestea. Recomandările trebuie să fie aplicate luând în considerare contextul care poate varia în mare măsură în anumite țări (de exemplu, în „democrațiile liberale” guvernele tind să ignore/atace Think-Tank-urile în mod sistematic).

Context

Think Tank-urile Juridice (TTJ) pot juca un rol major în transmiterea cunoștinșelor către guvern (în întregul document, prin „guvern” se înțelege atât executivul, cât și legislativul la nivel local, național și internațional). Gradul și modelul de cooperare între Think Tank-urile juridice și guverne aparține domeniului politicului. Decidenții politici aleg sursele lor de expertiză de încredere.

Acest document oferă experiența câtorva TTJ-uri selectate în cele șase țări din regiune care se aliniază valorilor liberal-democrate. În țările menționate, variază atât opțiunile politice de la putere, cât și cultura politică în care aceste TTJ-uri activează. De asemenea, în ultimii ani s-au produs schimbări politice pe scena locală, iar multe dintre TTJ-uri au cunoscut o profundă schimbare în relațiile lor cu guvernele. De exemplu, după Maidan-ul din 2014, Ucraina trece prin transformări semnificative, iar guvernul beneficiază pe deplin de expertiza multor TTJ-uri. În Republica Cehă, Moldova și Slovacia, TTJ-urile liberale sunt de asemenea implicate în procesul de elaborare a politicilor publice. Până de curând, acesta a fost și cazul Ungariei și Poloniei. Vom discuta despre aceste eforturi în secțiunea „Cele mai bune practici” de mai jos, în rapoartele de țară și în raportul comparativ (disponibil online la inpris.pl).

În prezent, în Ungaria și Polonia, guvernele contestă modelul liberal-democratic de guvernare (simptome similare încep să apară în Moldova și Slovacia). Acest lucru înseamnă nu numai faptul că unele TTJ-uri nu se regăsesc în lista surselor de expertiză ale guvernului, dar, în general, că ideea de cooperare cu organizațiile independente nu se mai află în concordanță cu politica guvernamentală. Tensiunea depășește scepticismul general referitor la experți și se extinde la reprezentarea organizațiilor sau a personalului lor ca fiind dușmani publici. Aceste guverne susțin că mandatul lor democratic permite nu numai transformarea politicilor substanțiale. Ele contestă în general modelul acceptat de participare a societății civile la guvernarea țării.

Acest lucru reprezintă o provocare pentru TTJ-urile liberale. Ele observă că valorile care stau la baza activității lor, cum ar fi democrația, egalitatea, statul de drept și respectarea drepturilor omului, sunt în pericol și că organizațiile și personalul lor sunt supuse unui atac personal (de exemplu, în mass-media controlată de guvern). Dilema ce rezultă de aici este dacă TTJ-urile vor permite ca angajamentul lor față de aceste valori să afecteze rezultatul muncii lor. Este oare oportun ca instituțiile analitice să vorbească sau să ia măsuri pentru a proteja valorile democrației liberale, în loc să-și limiteze activitatea la cercetare și analiză? Merită ca TTJ-urile credibile care sunt surse obiective de informare, să acționeze în calitate de câini de pază, să se angajeze în advocacy, litigare strategică, proteste și alte acțiuni politice? Unii experți au fost surprinși să-și găsească rolurile evoluând, prin propriile decizii, de la experți către „luptătorii pentru libertate”. De fapt, după cum se arată în secțiunea „Cele mai bune practici” de mai jos, TTJ-urile se angajează în prezent într-o varietate de activități, completând eforturile lor de analiză. În ciuda diferențelor enorme în situațiile din țările participante din regiune, am reușit să facem o listă comună a rezultatelor și recomandărilor, iar interpretarea și aplicarea acestora va depinde de situația existentă într-o țară anume.

Think Tank-urile Juridice (TTJ) pot fi descrise prin intermediul a doi factori: fie interesul juridic (probleme juridice, cum ar fi legislația, sistemul judiciar etc.), fie metoda de abordare pentru soluționarea unor chestiuni publice sau sociale (utilizarea instrumentelor juridice).

Constatări

- Există exemple istorice și actuale în regiune, în care TTJ-urile au avut contribuții valoroase la discuțiile publice, la elaborarea politicilor și legilor. Contribuția lor cuprinde analiză și feedback interdisciplinar independent, care îmbogățesc dezbateră publică și fac procesul de guvernare mai participativ.
- Participarea Think Tank-urilor în discursul public necesită deschidere și consolidarea capacităților, atât ale TTJ-urilor, cât și ale guvernelor. TTJ-urile trebuie să producă analize de calitate, iar guvernele ar trebui să recunoască faptul că nu numai cercetarea internă, ci și expertiza externă sunt valoroase.
- În regiune, relațiile dintre TTJ-uri și guverne variază extrem de mult; găsim exemple de cooperare (a se vedea cele mai bune practici de mai jos), precum și lipsa totală a cooperării.
- Uneori, guvernele nu sunt interesate să profite de potențialul Think Tank-urilor.
- Din când în când, legislația propusă se bazează pe dovezi intuitive, anecdotice. Procesul legislativ este rapid și exclude consultările publice. Analizele și comentariile independente ale TTJ-urilor pot crea obstacole în calea procesului politic și nu sunt binevenite.
- Recent, unele guverne din regiune și aliații lor (de exemplu, mass-media afiliată) se angajează în atacuri politice împotriva organizațiilor societății civile, inclusiv a TTJ-urilor sau a personalului acestora.
- În țările din regiune, nu am identificat un model comun de participare a TTJ-urilor la discuțiile publice.
- O parte mare a TTJ-urilor din regiune recurg la alte activități decât producerea de expertiză. Multe organizații adaugă în activitatea lor alte componente: advocacy, litigare strategică sau activitatea de watchdog.
- Atunci când TTJ-urile percep politicile guvernelor ca o amenințare la adresa valorilor fundamentale, cum ar fi statul de drept și drepturile omului, unele dintre ele își intensifică eforturile de a-și promova cauzele. Ele combină munca tradițională a Think-Tank-ului cu activismul (inclusiv politic). Pentru Think Tank-uri, acest lucru prezintă un risc de pierdere a imparțialității sau de a fi etichetați ca atare.
- Chiar și în absența influenței asupra deciziilor guvernului sau într-un mediu ostil, este încă relevant să documentăm istoricul politic și juridic: să colectăm și să analizăm date, istorii și alte dovezi.

- Având în vedere cantitatea și diversitatea activității legislative și de politici, există puține programe de finanțare publică destinate sprijinului instituțional și cercetării de politici independente.
- Conflictul cu guvernul reduce sfera de finanțare publică disponibilă TT-urilor și domeniul de activitate al acestora. Atacurile politice care se extind asupra donatorului fac finanțarea TT-urilor mai dificilă.
- TTJ-urile juridice încearcă să-și diversifice sursele de finanțare. Strategiile existente includ crowdfunding-ul, activitatea economică, cooperarea cu uniunile de avocați și firmele de avocatură, edituri, patronate și sindicate.

PROVOCAREA 1

Cum soluționăm dilema?

Experți v. Luptători pentru libertate?

Este o situație distinctă pentru un Think Tank juridic să analizeze numărul optim de asistenți judiciari per judecător și altceva să discute propunerea guvernului de a concedia peste noapte toți judecătorii Curții Supreme. Ambele probleme necesită o analiză obiectivă și competentă. Problema din urmă este atât de importantă, iar soluția atât de controversată, încât personalul Think-Tank-ului simte că este de datoria sa profesională și morală să meargă mai departe decât cercetarea – experții devin „luptători pentru libertate”.

Recomandări pentru Think Tank-urile juridice

- Cooperarea cu autoritățile poate include nu doar cercetarea, analiza, producerea rapoartelor și difuzarea acestora, ci și alte forme de dialog, în special participarea în consilii, echipe, grupuri consultative (în funcție de situația și tradiția locală).
- Pentru a oferi o muncă de calitate și a fi credibile, TTJ-urile trebuie să acorde atenție elaborării de analize care să abordeze întregul spectru de puncte de vedere și argumente. Tensiunea de menținere a credibilității sursei obiective de informare, exprimând angajamentul față de valorile democratice și drepturile omului, trebuie abordată constant.
- Punctul forte al TT-urilor ar trebui să fie abordarea interdisciplinară, combinând elementele juridice cu reflecția economică, sociologică, psihologică, politică și de altă natură. TT-urile sunt apte să răspândească abordarea interdisciplinară.

- Dacă Think Tank-ul decide să rămână pe o poziție independentă, trebuie să stabilească reguli stricte privind posibila cooperare cu politicienii (de exemplu, sprijinirea partidului, discursul în numele partidului, pregătirea unei părți a programului unui partid politic).
- Percepția socială este importantă pentru factorii de decizie politici (de exemplu, în sondaje). Este util ca Think Tank-urile să identifice cine este audiența constatărilor lor. Dacă organizația are grijă de impactul activității sale, ar putea lua în considerare să vorbească direct cu publicul și mass-media, nu numai cu clasa politică. Într-o astfel de comunicare, Think tank-ul trebuie să explice opinii de experți oamenilor simpli. Pentru această sarcină dificilă, tehnologiile informaționale pot fi de ajutor, în special cu instrumente vizuale și rețele sociale.
- Think Tank-urile trebuie să coopereze cu mediul academic și să acționeze ca un intermediar între mediul academic și factorii de decizie. De exemplu, TT-urile pot formula recomandări de politici în baza lucrărilor științifice sau pot fi punct de contact. În acest scop, TT-urile ar trebui să țină evidența activității științifice actuale din mediul academic. De asemenea, mediul academic merită motivat să analizeze întrebările cu o dimensiune practică pentru activitatea de politici publice.
- TTJ-urile juridice pot contribui la păstrarea memoriei instituționale (ceea ce deseori lipsește instituțiilor publice, modificarea legilor este decisă adesea fără a lua în considerare dovezile deja existente). TT-urile pot crea biblioteci on-line sau baze de date axate pe anumite subiecte.
- Think tank-urile juridice s-au dovedit mai eficiente atunci când lucrează împreună. Parteneriatele și coalițiile TTJ-urilor permit extinderea resurselor, îmbunătățirea calității, creșterea vizibilității și a impactului activității. În cazul atacurilor, organizațiile care lucrează împreună sunt mai puternice.
- TTJ-urile pot căuta soluții „anti-fragile”. De exemplu, presiunea politică asupra OSC-urilor exercitată de guvern poate determina experți externi să ofere servicii pro bono dacă TTJ-urile se adresează voluntarilor.
- OSC-urile pot beneficia de cotizațiile membrilor. Uniunea Americană a Libertăților Civile (ACLU) are peste un milion de membri. Veniturile mari din aceste cotizații pot permite un grad ridicat de independență. Ar fi neobișnuit, în opinia noastră, ca o organizație de experți, precum TTJ-urile, să ajungă la un număr atât de înalt de membri. Ne-am aștepta mai degrabă la taxe de membru în organizații care combină activismul civic și componenta analitică.

Recomandări pentru guverne

- Guvernele ar trebui să asigure participarea publicului la elaborarea politicilor și a deciziilor, să se angajeze într-un dialog real cu instituțiile independente (de exemplu, să prezinte în prealabil proiecte de politici publice, să ofere proiecte de legi pentru consultare, să includă experți cu diversă expertiză în echipele de consultare).
- Este util ca guvernul să dezvolte Think Tank-uri proprii. Aceste TT-uri pot servi drept canal de comunicare cu TT-urile independente. Experții guvernamentali pot servi drept traducători pentru politicienii și funcționarii guvernamentali atunci când aceștia comunică cu experți externi.
- Think Tank-urile guvernamentale sunt utile pentru debateri publice numai dacă e asigurată independența lor profesională și acestea nu sunt quasi-Think-Tank-uri care servesc numai pentru a justifica și susține politicile guvernamentale, nu reduc responsabilitatea guvernului și acționează în baza politicilor anticorupție.
- Autoritățile ar trebui să fie deschise evaluării independente și evaluării ex-post a impactului acțiunilor și politicilor lor. Acestea ar trebui să ofere fonduri pentru analiza și cercetarea externă.
- Platforma „Open Government” ar trebui să publice informații importante de interes public și ofere acces liber la acestea.
- Autoritățile ar trebui să analizeze și să consulte produsele transmise de către TTJ-uri. Activitatea de calitate a TTJ-urilor necesită o reacție pleneră (comentarii și argumente) la analizele și recomandările formulate de către experții independenți.
- Guvernele trebuie să ia în considerare strategia lor de colaborare cu TTJ-urile. Întâlnirile regulate (de exemplu, anuale) cu OSC-urile, dezvoltarea unui program de colaborare cu ele, reprezintă exemple bune de urmat.
- Guvernele ar trebui să implementeze recomandări ale organismelor și organizațiilor internaționale privind participarea reprezentanților societății civile la guvernare. De exemplu, „Standardele minime privind membrii non-judiciari în guvernanta judiciară” (2016), elaborate de către Rețeaua Europeană a Consiliilor Judiciare (encj.eu), prevăd participarea OSC-urilor în organele responsabile de numirea și promovarea judecătorilor, examinarea plângerilor și răspunderea disciplinară. Experții TTJ-urilor pot deveni candidați propice pentru astfel de poziții.
- Există domenii de politici în care guvernului îi este greu să dobândească cunoștințe din cauza lipsei de interacțiuni directe cu unele părți interesate (de exemplu, pacienți victime ale unor infracțiuni, chiriași). Poate fi utilă colaborarea guvernului cu TTJ-urile specializate în acest domeniu, care pot acționa drept intermediari.

Recomandări pentru donatori

- Finanțarea programelor pentru Think Tank-uri, inclusiv TTJ-uri, ar asigura stabilitatea și calitatea muncii importante din punct de vedere social. Este recomandabil să fie elaborate programe de finanțare prin identificarea nevoilor specifice ale fiecărei țări (de exemplu, sistemul judiciar, drepturile omului, elaborarea legilor, accesul la informații). Un bun exemplu în acest sens este Think Tank Fund, program activ timp de mai mulți ani în cadrul Rețelei Fundațiilor pentru o Societate Deschisă (OSF).
- Într-o lume interconectată, analiza politică și juridică impune ca Think Tank-urile juridice să privească contextul internațional, chiar și atunci când se ocupă de probleme locale. Aceasta stimulează schimbul de idei dincolo de frontiere și contribuie la fortificarea valorilor comune. Sprijinirea TTJ-urilor care desfășoară astfel de activități la nivel local pot intra în misiunea unor organisme sau programe internaționale: programele de granturi ale Comisiei Europene, programele de grant ale EEA și Norvegiei.
- Pentru a construi programe de cercetare și advocacy, a face alegeri strategice, dar și a răspunde nevoilor ad-hoc, TTJ-urile au nevoie de finanțare pe termen lung. Pentru Think Tank-uri este esențial să se specializeze pe un subiect pentru o perioadă mai lungă de timp (de regulă, minim 2 ani), decât să efectueze un singur studiu sau raport pe un anumit subiect.

PROVOCAREA 2

Cum soluționăm dilema?

Căutarea de granturi v. Finanțarea orientată pe problemă

Multe Think Tank-uri juridice din regiune găsesc dificilă sarcina de a colecta fonduri pentru domeniile lor de interes sau pentru cercetările relevante din punct de vedere social. Pentru a supraviețui, multe organizații implementează proiecte pentru a obține fonduri, ceea ce în mod inevitabil reduce din concentrarea pe misiunea lor de bază.

- Având în vedere că TTJ-urile se bazează pe experți, costurile de personal pot fi mai mari decât în cazul altor organizații ale societății civile.
- Donatorii nu ar trebui să solicite implementarea recomandărilor sau soluțiilor care sunt propuse de către TTJ-uri. Implementarea este condiționată de condiții politice. Evaluarea unui proiect ar trebui să fie determinată de calitatea muncii și a produselor. Chiar dacă nu sunt implementate imediat, analizele de calitate pot fi utile în viitor.
- Luând în considerare provocările actuale în unele țări din regiune, cum ar fi PR-ul negru și atacurile motivate politic asupra Think Tank-urilor și a personalului acestora, organizațiile ar trebui să obțină finanțări, să dezvolte abilități în ceea ce privește gestionarea conflictelor / crizelor (în special comunicarea publică); acestea pot avea nevoie, de asemenea, de resurse pentru acoperirea cheltuielilor legate de taxele legale și costurile de judecată.

Cele mai bune practici

Think Tank-urile juridice (TTJ) și organizațiile societății civile (OSC) din Comunitatea Europeană au acumulat experiență de-a lungul anilor, inclusiv în ceea ce privește interacțiunea cu guvernele. Mai jos vom include doar câteva bune practici bazate pe recomandările experților naționali. Pentru mai multe informații, consultați raportul comparativ și rapoartele de țară.

TTJ-urile și Guvernele – consolidarea capacităților

În Moldova, Consiliul ONG (consiliulong.md) organizează, în parteneriat cu Parlamentul, o conferință anuală privind cooperarea dintre autorități și societatea civilă. În 2016, aceasta s-a axat pe mecanismele de cooperare între Parlament, Guvern și societatea civilă; rolul societății civile în implementarea Acordului de asociere cu UE și transparența procesului de luare a deciziilor (aceasta a dus la modificarea Hotărârii Guvernului privind transparența).

În 2015, ministerele poloneze au fost obligate să elaboreze un program de colaborare cu OSC-urile, proces în care au participat multe TTJ-uri. Ministerul Justiției (MJ) a pregătit un astfel de program pentru sectorul justiției, ce prevedea colaborarea chiar și sub formă de donații sau cofinanțare. Din cauza schimbării guvernului, procesul s-a oprit. TTJ-urile din Polonia s-au concentrat ani la rând asupra procesului de elaborare a legilor, promovând modificări care l-ar face transparent, bazat pe dovezi și deschis spre consultare cu societatea. Forumul Legislativ al cetățenilor, afiliat Fundației Stefan Batory, este un exemplu de cooperare a liderilor TTJ-urilor și ai OSC-urilor, a cercetătorilor și a reprezentanților businessului. Începând cu 2009, Forumul monitorizează și evaluează procesul legislativ și promovează îmbunătățirea acestuia. INPRIS, împreună cu Școala Națională pentru Justiție și Procuratură, au efectuat cercetări și au organizat o conferință cu privire la colaborarea, comunicarea și interacțiunile TTJ-urilor cu sistemul judiciar. Un proiect similar, finanțat de Fondul Internațional Vișegrad, a permis schimbul de experiență între TTJ-urile din șase țări (mai multe la inpris.pl).

În sectorul asistenței medicale, Institutul de Politici de Sănătate din Slovacia (hpi.sk) oferă un seminar legislativ periodic, din 2011. Seminarul este axat pe schimbările legislative și reunește economiști și profesioniști din companiile de asigurări și cele farmaceutice, bănci, investitori, furnizori, reprezentanți ai spitalelor, medici și alți actori ai societății.

În Ucraina, TTJ-urile și OSC-urile au jucat un rol crucial în elaborarea Strategiei naționale privind drepturile omului (pentru 5 ani), semnată de Președinte în 2015. OSC-urile au elaborat un proiect al strategiei și al planului național de acțiune. Ulterior, Cabinetul de Miniștri a adoptat un plan de acțiuni cu o listă clară de sarcini.

Buletinul informativ este un instrument tradițional de informare a publicului despre activitățile TTJ-urilor și despre evoluțiile esențiale în domeniul lor de activitate. De exemplu, Centrul de Resurse Juridice din Moldova traduce buletinul informativ în mai multe limbi, inclusiv în limba engleză.

TTJ-urile folosesc în activitățile lor **social media**. Unele organizații folosesc social media ca instrument educațional - de ex. AMO (amo.cz) din Cehia, care se concentrează asupra dreptului internațional și a relațiilor internaționale, sau **inițiativa juriștilor Curți Libere** (Wolne Sady) din Polonia, în care avocații, jurnaliștii, artiștii, medicii și alți profesioniști explică în social media prin video-uri scurte ce înseamnă instanțe de judecată independente.

Infografice, design digital

Reprezentarea vizuală a informației este o tendință în dezvoltarea TTJ-urilor. În Polonia, INPRIS se numără printre OSC-urile care conduce **cooperarea dintre avocați și artiștii vizuali**. INPRIS a organizat ateliere interdisciplinare privind infograficele, a elaborat infografice privind Tribunalul Constituțional, Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene sau procedura de „Notificare și eliminare” pe internet.

În Moldova, TT-ul economic Expert-Grup a elaborat site-ul **BudgetStories.md** care găzduiește infografice și aplicații interactive destinate să aducă **claritate asupra cheltuielilor publice** din diverse sectoare. Acesta prezintă analiza într-o formă vizuală descriptivă și accesibilă; îi ajută pe cetățeni să înțeleagă funcționarea finanțelor publice și impactul lor asupra vieții de zi cu zi.

În Ucraina, în cadrul proiectului **Platforma Vitezometrul Reformelor** al Centrului de Politici și Reforme Juridice (susținut de UE, eu.pravo.org.ua), experții folosesc un algoritm pentru a măsura progresul în trei domenii de reformă: constituție, justiție și procuratură. Săgeata vitezometrului indică scorul privind implementarea de către Ucraina a standardelor și recomandărilor europene la un anumit moment (în iunie 2017: 43 din 100).

Majoritatea bunelor practici ale TTJ-urilor maghiare descrise în document sunt realizate de coaliții. În Cehia, COSIV (**Societatea Cehă de Experți pentru Educație Inclusivă**) a fost creată ca organizație umbrelă pentru susținerea promovării TT-urilor individuale. Eforturile comune au dus la modificarea legii.

În Polonia, coaliția mai multor TT-uri, printre care HFHR (Fundatia Helsinki pentru Drepturile Omului), ISP (Institutul pentru Afaceri Publice), FUPP (Fundatia Clinicilor Juridice) și INPRIS au efectuat cercetări și au promovat ani la rând crearea **sistemului de consiliere juridică extrajudiciară** (introdus, în sfârșit, în 2016). PTPA (Societatea Poloneză de Legislație Antidiscriminare, ptpa.org.pl) conduce **Coaliția pentru șanse egale** ce include peste 70 de TT-uri și ONG-uri dedicate participării în procesul legislativ și advocacy în domeniul nediscriminării. Fundația Clinicilor Juridice Universitare (fupp.org.pl) este o organizație de rețea și organizație umbrelă care desfășoară activități de cercetare și pledează pentru crearea clinicilor juridice în facultățile de drept.

În Moldova, un bun exemplu de efort comun a fost **apelul public adresat președintelui** de a nu promulga Legea cu privire la avocatul poporului adoptată de Parlament. Ca rezultat, legea a fost restituită Parlamentului, care a făcut modificări importante în text. O altă coaliție, **Viața fără violență**, a promovat în mod activ modificarea legislației privind violența în familie. Noile dispoziții au intrat în vigoare în 2017 și prevăd un mecanism suplimentar de protecție pentru victimele violenței în familie.

În Ucraina, crearea coalițiilor este frecvent întâlnită. Crearea entității nonprofit **Oficiul de legătură al Think Tank-urilor ucrainene în Bruxelles** (ukraine-office.eu) a apărut ca răspuns al comunității de experți la necesitatea creșterii impactului atât asupra politicii de integrare europeană a Ucrainei, cât și asupra politicii UE față de Ucraina. În 2013, nouă TT-uri ucrainene au susținut ideea și au contribuit în calitate de membri ai oficiului. În prezent, oficiul reprezintă și reunește 21 de TT-uri, elaborează „Analytical Digest” din Ucraina și, din 2016, organizează anual **Laboratorul Bruxelles Ucraina**. Platforma **Agenda drepturilor omului** (humanrightsagenda.org.ua) este o coaliție informală de organizații care se concentrează pe monitorizarea, analizarea și dezvoltarea legislației în conformitate cu standardele în domeniul drepturilor omului. **Pachetul de reforme pentru reanimare** (RPR) este o coaliție de 80 de OSC-uri și 22 de grupuri de experți care și-au unit eforturile pentru a facilita reformele esențiale (participă la elaborarea legilor și monitorizarea implementării).

Eforturi comune în perioadele de criză

În unele țări, criza democrației liberale și a statului de drept, precum și atacurile asupra organizațiilor, le-au determinat să se unească, să se apere și să contracareze.

HHC (Comitetul Helsinki din Ungaria), EKINT (Institutul de Politici Eötvös Károly) și HCLU (Uniunea Ungară a Libertăților Civile) au creat **Platforma Apărătorilor Statului de Drept**, care se focusează pe probleme constituționale. Colaborarea, de asemenea cu alte OSC-uri, a jucat un rol esențial în a permite organizațiilor să analizeze comprehensiv schimbările. Platforma a revizuit și a discutat public modificările sistemului constituțional operate de guvern și a prezentat critici în opinii comune (inclusiv scrisori deschise către organisme internaționale), precum și a publicat fișe informative, de exemplu despre administrarea instanțelor, pensionarea obligatorie a judecătorilor, dreptul de opoziție, Curtea constituțională, independența autorității pentru protecția datelor.

În Polonia, acțiunile recente ale guvernului în vederea limitării statului de drept au condus la înființarea **Observatorului Cetățenilor pentru Democrație** (citizenso-bservatory.pl), o inițiativă a mai multor TT-uri care promovează transparența și responsabilitatea administrației publice, statul de drept și protecția drepturilor omului. Observatorul ține evidența și publică opiniile cu privire la legile care afectează drepturile și libertățile civile, statul de drept și sistemul politic (scrise de TT-uri, OSC-uri, mediul academic, avocați și alți profesioniști). În 2017, în urma atacurilor asupra OSC-urilor, precum și după anunțarea viitoarei schimbări a legii care vizează societatea civilă, un **grup mult mai mare de TT-uri și OSC-uri** (în jur de 40) a început să se întâlnească pentru a construi o strategie de mobilizare pozitivă și auto-apărare. **Echipa de experți juridici** a fost înființată (de către Fundația Stefan Batory) în timpul atacului asupra independenței Curții Constituționale în 2015. Misiunea echipei este de a evalua legislația în domeniul sistemului politic propusă de guvern. Echipa evaluează constituționalitatea acesteia și respectarea standardelor internaționale și ale statului de drept.

În Moldova, un număr de TT-uri și OSC-uri și-a exprimat îngrijorarea prin **declarații comune** (disponibile la crjm.org): Declarație despre deteriorarea mediului de activitate al organizațiilor societății civile și mass-media în Republica Moldova (martie 2017) și Atacul asupra organizațiilor societății civile deoarece se opun modificării sistemului electoral este inadmisibil și erodează și mai mult încrederea în autoritățile statului (mai 2017).

TT-urile și OSC-urile din Slovacia, conduse de STI (Transparency International Slovacia), au desfășurat în perioada 2014-2015 **Campania pentru păstrarea Legii privind libertatea de informare** și s-au opus unui amendament care ar fi afectat legea. TTJ-urile au analizat impactul amendamentului, au realizat un studiu, și-au prezentat

avizul în procesul legislativ și au condus o campanie publică.

Lupta pentru schimbare (Štrngám za zmenu) este inițiativa OSC-urilor slovace (VIA IURIS, SGI, Fundația Pontis și, până în martie 2016, Fundația Să oprim corupția), stabilită ca reacție la un fenomen de „capturare a statului», în care puterea reală este deținută de câțiva oameni de afaceri puternici care influențează luarea deciziilor de către politicieni, ceea ce duce la corupție și slăbirea statului de drept. Scopul a fost adoptarea măsurilor concrete în ceea ce privește poliția, procuratura, instanțele judecătorești și autoritatea de audit. Negocierile cu partidele politice au avut loc înainte de alegerile parlamentare din 2016. Unul dintre partidele actuale de coaliție a promis în acel moment să pună în aplicare măsurile propuse. Modificările legate de sistemul judiciar au fost adoptate în 2017.

Standarde Internaționale, organizații și instrumente

TTJ-urile încearcă să inspire sau să inițieze activități ale organizațiilor internaționale și să le furnizeze informații, de ex. prin **raportare alternativă, mecanisme de plângeri și litigare strategică**. TT-urile încorporează rezultatele unor astfel de activități, cum ar fi deciziile instanțelor internaționale sau recomandările organizațiilor internaționale, în strategiile naționale ale TT-urilor.

În Cehia, **proiectul de educație incluzivă** condus de Liga Drepturilor Omului a început ca reacție la decizia Curții Europene a Drepturilor Omului (CtEDO) *D.H. ș.a. contra Republica Cehă*. Hotărârea a confirmat faptul că copiii romi sunt suprareprezentăți în școli speciale. Cazul a deschis ușa pentru eforturile în domeniul educației incluzive; a fost introdusă o nouă lege a educației. Într-un alt caz, aplicarea Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități a dus la cercetare și implementarea activităților îndreptate spre **dezinstituționalizarea locuințelor rezidențiale pentru persoanele cu dizabilități** și integrarea acestora în locuințele comunității generale.

Membrii ungari ai unui Think-Tank EKINT au depus o plângere la CtEDO (*Szabó și Vissy contra Ungariei*). Curtea a considerat că **reglementarea supravegherii secrete** în baza ordinului ministerial încalcă dreptul la respectarea vieții private și de familie. Regulamentul, încă în vigoare, permite ministrului justiției să ordone supravegherea secretă a oricărei persoane de către Centrul de combatere a terorismului, fără vreun control judiciar.

În Moldova, TT-urile se angajează, de asemenea, în procedurile în fața Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei, care monitorizează executarea hotărârilor CtEDO, prezentând comentarii cu privire la implementarea de către stat a măsurilor individuale și generale.

Steagurile roșii (redflags.eu) este un proiect al K-Monitor, PetaByte și TIH (Transparency International Ungaria), implementat cu sprijinul UE, care vizează îmbunătățirea transparenței achizițiilor publice în Ungaria și combaterea corupției. Proiectul este un exemplu de utilizare a **soluțiilor tehnice inovatoare** de către TTJ-uri. Un instrument interactiv permite **monitorizarea procesului de achiziții și a implementării acestuia pentru a evidenția riscurile de corupție**. Instrumentul verifică în mod automat documentele din „Licitații electronice zilnice” și cu ajutorul algoritmilor semnalizează achizițiile riscante. Deși riscante nu înseamnă corupte, documentele semnalate merită să fie verificate. Utilizatorii se pot abona pentru a primi alerte atunci când sunt publicate achiziții riscante. **KiMitTud** (Cine Ce Știe) este o **platformă de solicitare a accesului la informație**, condusă de Átlátszó.hu (kimittud.org). Acesta este un instrument online pentru obținerea de informații de la departamente guvernamentale, agenții și companii de stat. Cetățenii pot folosi generatorul pentru a solicita informații, iar solicitările și răspunsurile sunt publicate pe site-ul web. Din 2012, mass-media, cetățenii și partidele politice au depus mai mult de 9,500 de cereri de acces la informație. Experții de la KiMitTud se află în strânsă legătură cu consilierii juridici ai instituțiilor de stat însărcinați cu administrarea cererilor de acces la informație. Ei folosesc această rețea informală pentru a promova dialogul profesional prin ateliere de lucru și alte evenimente.

PROVOCAREA 3

Cum soluționăm dilema?

Comentarii formale v. Absența în dezbateri

Legislația adoptată cu celeritate deseori aduce Think Tank-urile în situația să nu aibă timp suficient pentru analiză. Se întâmplă deseori ca legile importante să fie puse în aplicare în doar câteva zile. Organizația se confruntă cu alegerea între a se abține sau a se implica în muncă frenetică în care calitatea este nesatisfăcătoare, iar rezultatul se poate dovedi a fi inutil. Sau și mai grav, dezbaterile au loc de formă, fiind utilizate doar pentru legitimizarea adoptării unor legi deja hotărâte.

Accesul la informații și guvernarea deschisă se află în centrul atenției TT-urilor din Polonia, a Rețelei Cetățenilor Watch-Dog (siecobywatelska.pl) și Fundației e-Państwo (epf.org.pl). Aceasta din urmă colectează și publică diverse tipuri de date (documente din procesul legislativ, hotărâri judecătorești, registre publice etc.), oferind cetățenilor și instrumente de extragere a datelor.

În Polonia, unele TT-uri (INPRIS, HFHR, ICJ) au stabilit **Cetățenii Urmăresc Numirea în Funcții Importante** (inpris.pl/wazne/omx-monitoring/). Din 2006, eforturile au vizat numirea judecătorilor la Curtea Constituțională, a Comisarului pentru Drepturile Omului, a Inspectorului General pentru Protecția Datelor cu Caracter Personal și a Procurorului General. Recent, alte organizații (coordonate de Fundația Stefan Batory) au monitorizat numirile în Consiliul Politicilor Monetare, Consiliul Național al Audiovizualului, Consiliul Național pentru Mass-Media și Institutul Național de Comemorare. TT-urile argumentează că alegerile pentru posturile-cheie nu ar trebui să aibă loc fără un control civic, iar publicul ar trebui să cunoască calificările candidaților. TT-urile desfășoară diferite activități pentru a promova un proces electoral informat, corect și transparent: cercetarea independentă, colectarea și publicarea datelor privind candidații, dezbaterile publice (audierile) cu candidații, monitorizarea procedurilor oficiale.

TT-urile din Slovacia s-au concentrat asupra **procedurilor de numire a judecătorilor din instanța de fond**. În 2011, VIA IURIS, Institutul de guvernare din Slovacia și Partenerii Pentru Schimbarea Democratică din Slovacia au lansat proiectul **Ferestre către Judiciar**. Organizațiile au monitorizat legislația și practica sistemului judiciar: sistemul și transparența selecției, componența și criteriile de luare a deciziilor ale organului de selecție, criteriile de selecție, legăturile de rudenie ale candidaților. În 2015, concluziile monitorizării au fost discutate cu un grup mai larg de experți, judecători și MJ în cadrul conferinței **Accesul la justiție: Bariere și soluții**. Multe recomandări privind transparența, obiectivitatea, precizia criteriilor de numire, fișele de evaluare standardizate, componența comitetelor de selecție etc. au fost adoptate de-a lungul anilor.

TT-urile din Ucraina au avut o ocazie unică de implicare, deoarece sistemul judiciar a trecut recent prin schimbări majore. Una dintre cele mai importante realizări ale TTJ-urilor este contribuția adusă la adoptarea **Legii privind sistemul judiciar și statutul judecătorilor**, care a introdus Comisia de Înalte Calificări a Judecătorilor din Ucraina și Consiliul de Integritate Publică.

În Ungaria, TT-urile au convins guvernul **să nominalizeze candidații la CtEDO într-un mod transparent**. Guvernul a selectat și a înaintat Consiliului Europei în secret trei candidați. În urma protestului din partea mai multor TT-uri, în septembrie 2016, guvernul a decis să-și retragă lista și să publice un anunț privind vacanța acestei funcții. Organizațiile s-au adresat candidaților îndemnându-i să-și publice cererile pe o platformă dedicată: <http://emberijogibiro.hu>.

Activitățile TTJ-urilor vizează și legile electorale. În Ungaria, în 2013, cinci TT-uri au inițiat o modificare a legislației privind procedura electorală pentru a elimina lacunele

rămase ce făceau posibilă fraudarea electorală. Guvernul a integrat majoritatea modificărilor propuse. În Polonia, TT-urile monitorizează legea electorală, efectuează sondaje sau conduc campanii care încurajează cetățenii să participe la alegeri - **Votul tău, alegerea ta** (glosuj.org.pl).

Finanțarea

Campaniile de crowdfunding devin populare. Pentru TT-urile care se confruntă cu atacuri și reduceri de fonduri publice sau internaționale, aceasta poate fi singura șansă de supraviețuire. Crowdfunding-ul sporește independența TT-urilor și implică societatea civilă.

În Cehia, s-au desfășurat **campanii de succes** pentru a asigura finanțarea pentru litigare strategică, activități de advocacy sau sprijin pentru organizație (de exemplu, Evro-

pske Hodnoty – European Values). În Polonia, Rețeaua Cetățenilor Watch-Dog colectează bani pentru proiectele legate de accesul la informații, HFHR a adunat bani pentru „Manualul avertizorilor”, organizația de monitorizare a instanțelor de judecată Polska a colectat bani pentru producerea unui joc de bord educațional cu privire la lege, „Prawopolis”.

Este discutabil în rândul TT-urilor (care, de fapt, uneori concurează între ele), dacă construirea de coaliții contribuie la asigurarea finanțării pe care o obțin organizațiile, de obicei, în mod individual. Dar există donatori și programe care necesită sau încurajează coaliții și aceasta poate fi o oportunitate suplimentară de finanțare. De exemplu, Fondul Internațional de la Visegrad promovează cooperarea internațională care permite schimbul de idei; la fel se poate spune despre unele proiecte finanțate de UE.

Acest document de politici a fost elaborat în cadrul proiectului „Think Tank-urile juridice și Guvernele – Consolidarea Capacităților” susținută de către Fondul Internațional Visegrad (visegradfund.org).

Proiectul a fost realizat de către Think-Tank-uri juridice din 6 țări. Documentul de politici este elaborat în baza rapoartelor naționale elaborate de experți naționali, în baza unor eșantioane nereprezentative, analiza calitativă a unor chestionare, interviuri, cercetare documentară și discuții în cadrul unui seminar comun de la Varșovia, care a avut loc în martie 2017.

Partenerii proiectului:

Liga Drepturilor Omului, Republica Cehă (llp.cz)	Institutul de Politici Publice Eötvös Károly, Ungaria (ekint.org)
Centrul de Resurse Juridice, Moldova, (crjm.org)	INPRIS, Polonia (inpris.pl)
VIA IURIS, Slovacia (viaiuris.sk)	Centrul pentru reforme politice și juridice, Ucraina (pravo.org.ua)

**CENTRUL DE
RESURSE JURIDICE
DIN MOLDOVA**

Centrul de Resurse Juridice din Moldova (CRJM) este o organizație non-guvernamentală și non-profit cu sediul în Chișinău. CRJM este un centru analitic cu o experiență bogată în analiza activității și reformarea sistemului justiției, în raportare cu privire la drepturile omului și reprezentare strategică la Curtea Europeană a Drepturilor Omului, în domeniul asigurării egalității și nediscriminării și în promovarea reformelor pentru un mediu favorabil pentru organizațiile societății civile. CRJM activează în Republica Moldova.

CRJM consideră că respectarea adecvată și durabilă a drepturilor omului în Moldova poate fi asigurată prin schimbări sistemice în legislație, în sistemul judecătoresc, al procuraturii și al avocaturii. Multe dintre aceste

schimbări au eșuat din cauza lipsei de experiență. Noi tindem să eliminăm acest deficit prin promovarea analizei profesionale, metodologic elaborate și de o calitate înaltă în toate intervențiile noastre și prin păstrarea statutului de partener independent și constructiv atât pentru factorii decizionali guvernamentali, cât și pentru cei neguvernamentali.

CRJM crede în democrație, supremația legii, respectarea drepturilor omului, participarea societății civile în procesul decizional și valorile unei societăți deschise.

str. A. Șciusev nr. 33,
MD-2001,
mun. Chișinău,
Republic of Moldova
Tel.: +373 22 843 601
Fax: +373 22 843 602
E-mail: contact@crjm.org
www.crjm.org